

VAN SLANG NAAR TOUW HET EGO MOET VERDWIJNEN

Wat is de wereld? Dit is een filosofische vraag die iedereen zich op een gegeven moment in zijn leven stelt. De stelling uit de advaita-filosofie dat de waargenomen wereld illusoir is, levert altijd veel vragen op. Om deze uitspraak te illustreren haalt men vaak het touw-slangverhaal aan.

TEKST ROB H. VAN DIJK

Het is een van de bekendste verhalen uit de advaita-filosofie: het touw dat in het halfluister voor een slang wordt aangezien. Dit verhaal gebruikt men om de uitspraak te illustreren dat de waargenomen wereld illusoir is. Maar hoe komt deze illusie tot leven?

Angst ontstaat als je bij vergissing een touw voor een slang aanziet. De angst kan niet verdwijnen door het doden van de slang, want dat is in dit geval onmogelijk. De angst verdwijnt uitsluitend door kennis: zodra je weet dat het een touw is, is de angst voor de slang verdwenen. De slang is niet reëel, maar de angst is dat wel degelijk. Hoe kan deze vergissing eigenlijk ontstaan? Zo'n vergissing is alleen mogelijk in de schemering of bij gedimd licht, want in het volle licht herken je het touw gewoon als touw en is er geen enkele aanleiding voor het ontstaan van angst. En als het totaal donker is, zie je het touw niet eens en zal er ook geen angst ontstaan.

Het volle licht van bewustzijn

Waarom is deze vergelijking zo belangrijk in de advaita-filosofie? Cruciaal hier is het ego. Het ego staat namelijk voor het gedimde licht waardoor de dingen in de wereld niet 'werkelijk' gezien worden, maar in een superpositie (over elkaar heen gelegd). Het ego dimt het licht en vormt zo de voorwaarde voor vergissingen in je waarneming. Zulke vergissingen vormen zo niet alleen een aanleiding voor angst, maar leiden ook tot de andere emoties: verdriet, boosheid of blijheid. Het ego is altijd de spil bij deze vergissingen, en elk van de vier genoemde emoties (de vier b's: boos, bang, blij, bedroefd) is gebaseerd op een vergissing in je waarneming. Anders gezegd: emoties ontstaan of blijven

in stand door een gebrek aan kennis over de werkelijkheid. Om alle dingen in de wereld in het volle licht van bewustzijn, en daardoor in hun volle werkelijkheid, te kunnen zien en niet in superpositie, is het dus duidelijk en onvermijdelijk dat het ego moet verdwijnen.

Laten we het ego dus eerst eens wat nader beschouwen. Wat is dat ego nu eigenlijk? De advaita zegt dat het ego bestaat uit sluimerende neigingen. Dat zijn wensen en verlangens, herinneringen en frustraties. Het is een karakter in zaadvorm. Dat zijn de interne bouwstenen, maar via de zintuigen is het ego op de buitenwereld gericht, waar het kan functioneren bij het gereflecteerde licht van bewustzijn. Hier wordt onder 'licht van bewustzijn' verstaan: kennis van de werkelijkheid. Dat is geen kennis op basis van superpositie. Het 'gereflecteerde licht van bewustzijn' zou je 'indirecte kennis' kunnen noemen, en dit wordt in de advaita-filosofie 'onwetendheid' genoemd. In dit gedimde licht of met deze beperkte kennis is superpositie mogelijk: iets wordt voor iets anders gehouden.

In het volle licht is géén superpositie mogelijk. In het volle licht van bewustzijn wordt alles gezien zoals het in werkelijkheid is. Jijzelf, in je ware staat, wordt ook wel het 'volle licht van bewustzijn' genoemd of Absoluut Bewustzijn-Kennis-Geluk (sat-chit-ananda).

Schijn van veranderlijkheid

De subtiele geest, waar het ego, net als bijvoorbeeld de denkende geest en het herinneringsvermogen, een orgaan van is, werkt samen met de fysieke hersenen. De hersenen verbinden de zintuigen met de geest. De geest kan in drie verschillende bewustzijnsstaten verkeren. De diepe

Rob van Dijk (1951) houdt zich sinds dertig jaar bezig met de studie van advaita vedanta. Hij begeleidde veel mensen bij hun zoektocht naar zichzelf. Tegenwoordig woont hij op Bali, in stilte en eenzaamheid. Hij vult zijn dagen met mediteren en het schrijven van filosofische boeken en artikelen. Zijn boeken worden uitgegeven bij Viveki (www.viveki.nl).
rob@advaita.nl

De slang van de Marinbata-stam

droomloze slaap wordt de derde staat genoemd. Daarin is de geest naar binnen gericht en is alles één. In de diepe slaap zijn er geen afzonderlijke vormen en geen verschillen. De eerste twee staten zijn de wakende en de dromende staat. In de wakende staat is de geest buitenwaarts gericht via de hersenen en de zintuigen. In de dromende staat is de geest buitenwaarts gericht, maar zonder gebruik van de zintuigen. In de wakende en dromende staat neem je allerlei vormen waar en daardoor lijkt in die twee staten alles wat in de diepe slaap één en onbegrensd was, toch verschillend en begrensd. Maar, en hier draait het om, door deze drie verschillende staten van de geest krijgt je enige, ware en onveranderlijke zelf, 'dat wat je werkelijk bent', door superpositie met het ego de schijn van veranderlijkheid. Soms lijk je de dromer, soms de diepe slaper en soms de wakkere te zijn. Je lijkt telkens verschillend, niet constant dezelfde. Maar dat is superpositie! Want wat de geest of het ego ook uitspookt, jijzelf was, bent en blijft onveranderlijk. Dat is gemakkelijk in te zien: de geest heeft geen onafhankelijk bestaan, er is niets buiten jezelf. Jij bent

één en onbegrensd. Dit is de kennis die in het volle licht van bewustzijn verschijnt. Als je dit echt begrijpt, is het gedimde licht verdwenen, en daarmee het ego. De werkelijke 'jij', onbegrensd, onbepert, onveranderlijk en altijd gelukkig, is het enige waar je je nog van bewust bent.

Nu terug naar de touw-slangvergelijking. Zoals gezegd maakt het ego als onderdeel van de geest gebruik van indirecte kennis: het gereflecteerde licht van bewustzijn. Dit is gedimd licht, waarin de dingen anders lijken dan ze in werkelijkheid zijn. Zo ontstaat angst, maar ook alle andere emoties. Daarmee verschijnen ook allerlei voorvallen en emoties, wensen en verlangens, in de wakkere wereld en in de droomwereld. Niets daarvan heeft een onafhankelijk bestaan, ook al lijkt het zo. In helder daglicht zie je een touw nooit bij vergissing aan voor een slang. In het heldere licht van bewustzijn worden de dingen 'werkelijk' en niet als onafhankelijk gezien. Om die reden, en geen andere, wordt in de traditionele advaita vedanta gezegd dat het ego moet verdwijnen. ←